

Şövalyelik ve Aristokrasinin Jean Froissart'ın Tarih Anlayışına Etkisi

Halil Yavaş^{a, b}

Özet

Jean Froissart, Geç Orta Çağ Avrupa'sında tarih yazımında en önemli isimlerindendir. Çalışmamızda onun hayatını kısa bir şekilde ele aldıktan sonra, yaklaşık kırk yıllık bir süreye yayılan Kroniğini yazma aşamalarını inceleyeceğiz. Eseri yazma gerekçesi, yazım sürecindeki hamileri, eserin fiziksel nitelikleri ve eserdeki meşhur illüstrasyonlar başta olmak üzere muhtelif yönden bu konuyu ele alacağız. Bizim en fazla ilgimizi çeken hususlardan birisi Froissart'ın adeta bir savaş muhabiri gibi çalışması ve olaylara tanıklık etmekteki şevki olmuştur. Bu konuyu kroniğinden örneklerle irdeleneceğiz. Şüphesiz onun tarihçilik anlayışı ve metodu, çalışmamızda üzerinde duracağımız bir diğer husustur. En önemlisi de şövalyelik kavramının onun tarihçilik anlayışına katkısı ve bu kavrama bakış açısıdır. Öyle ki Geç Orta Çağ'da şövalyelikten söz edildiğinde, bu kavramı adeta kutsayan Froissart akla gelmektedir. Bu yaklaşımı, o dönemdeki bazı yazarlarda da görmekteyiz ancak Froissart'ın burada ayrı bir yeri bulunmaktadır. Nitekim o Kroniğinde olabildiğince tarafsız olmasına karşın yiğitlik ve şövalyelik konusunda net bir duruş sergilemiştir. Çalışmamızda genel olarak vardığımız çıkarım, Froissart'ın şövalyeliğin tarihçisi tanımlamasından öteye aslında temiz bir şekilde yürütülmüş savaşların tarihçisi olduğudur.

Anahtar Kelimeler

Jean Froissart
Şövalyelik
Kronik
Yüzyıl Savaşları

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 01.03.2022
Kabul Tarihi: 21.09.2022
Doi: 10.18026/cbayarsos.1081357

The Influence of Chivalry and Aristocracy on Jean Froissart's Conception of History

Abstract

Jean Froissart is one of the most important names in historiography in Late Medieval Europe. In our study, after a brief analysis of his life, we will examine the stages of writing his Chronicle, which spanned a period of about forty years. We will examine this subject from various aspects, especially the motive for writing the work, the benefactors in the writing process, the physical qualities of the work and the famous illustrations in the work. One of the things that have attracted our most attention has been Froissart's work as a war correspondent and his enthusiasm to witness the events. We will investigate this subject with examples from his Chronicle. Undoubtedly, his understanding and method of historiography have been another issue that we will focus on in our study. Most importantly, the contribution of the concept of chivalry to his understanding of historiography and this is his perspective on the concept. So much so that when chivalry is mentioned in the Late Middle Ages, Froissart, who almost sanctified this concept, comes to mind. We also see this approach in some writers of that period, but Froissart has a special place here. As a matter of fact, although he was as neutral as possible in his Chronicle, he took a clear position on valor and chivalry. The general conclusion we reached in our study is that Froissart is actually a historian of honest wars beyond his definition of a historian of chivalry.

Keywords

Jean Froissart
Chivalry
Chronik
Hundred Years War

About Article

Received: 01.03.2022
Accepted: 21.09.2022
Doi: 10.18026/cbayarsos.1081357

^a halil.yavas@yahoo.com.

^b Dr. Öğr. Üyesi, Hitit Üniversitesi Tarih Bölümü/Çorum, <https://orcid.org/0000-0001-5642-0141>.

Giriş

Jean Froissart, muhtemelen 1337'de Hainault kontluğundaki Valenciennes isimli kasabada doğmuştur. O bölgede Fransızca konuşulmasına rağmen feodal olarak İngiltere'ye bağlıdır (Brereton, 1968, s. 10; Ainsworth, 2010, s. 642.). Bir şiirinde babasının adının Thomas olduğunu bildirmesinin dışında ailesi hakkında pek malumat bulunmamaktadır. Eserinde 1381'deki bir kuşatmayı anlatırken zikrettiği Hainaultlu Froissart Meullier isimli bir şövalyenin onun akrabası olması ihtimalinden yola çıkarak, kendisinin soylu bir aileye mensup olduğu düşünülmektedir. Fakat St. Germain-des-Pres manastırındaki bir el yazmasının başında şövalye olarak adlandırılmasının dışında onun hakkında bu unvan kullanılmamıştır. Froissart'ın küçüklükten beri araştırmacı kişiliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Avlanmayı, müziği, ziyafetleri, dans etmeyi, iyi giyinmeyi, şarabı ve kadınları hep sevmiştir (Johnes, 1968, s. xvii.).

Soylu bir aileden geldiği tahmin edilmekle birlikte, ailesinin tefeciliğe büyük ilgi duyduğu ileri sürülmekte ve buna bağlı olarak Froissart'ın da aynı alanda ilerlemesi beklenmektedir. Lakin o, saraya yakın olacak şekilde bir kariyer tercihinde bulunmuştur. Şiir yazma becerisi ona bu tercihinde yardımcı olmuş ve büyük hanedan mensuplarının ilgi duyduğu bir konum elde etmiştir. Bunun neticesinde birçok kral ve konttan destek almıştır. İlk hamisinin dönemin Hainault Kontu'nun amcası John of Hainault olduğu düşünülmektedir (Brereton, 1968, s. 10.). Kroniğinin dördüncü kitabında yirmi dört yaşındayken İngiliz Kraliçesi Hainaultlu Philippa'nın sarayında kâtiplik yaptığını öğrenmekteyiz (Froissart, 1868, v. II, s. 678.). Bir diğer hamisinin Beaufort lordu Sir Robert de Namur olduğu bilinmektedir. Eserinin önsözünde belirttiği üzere onun isteğiyle, muhtemelen 1355'te Fransa ile İngiltere arasındaki Poitiers Savaş'ından sonra Kroniğini yazmaya koyulmuştur (Froissart, 1868, v. I, s. 2.).

O yıllarda meşhur seyahatlerine başlamıştır. İngiltere Kralı III. Edward'ın eşi Kraliçe Hainaultlu Philippa ile aynı kontluktan olması ve siyasi olarak Flander ile İngiltere arasındaki yakın ilişkilerden (Bkz. Açıklama 1) dolayı, İngiltere sarayı onun ilk uğrak yeri olmuştur. Kendi ifadesine göre, İngiltere ile Fransa arasında Bretigny Antlaşmasının (Bkz. Açıklama 2) imzalanmasından bir yıl sonra yani 1361'de İngiltere'ye gitmiş ve Kraliçe Philippa ile tanışmıştır (Brereton, 1968, s. 10.). Neredeyse tamamen mazmun tarzında yazdığı fakat kaybolan ilk eserini 1362'de Kraliçe'ye sunmuştur (Ainsworth, 2010, s. 642.). Ülkesine döndükten sonra 1365'te İngiltere'ye tekrar seyahat etmiş ve bu kez İskoçya'ya da gitmiştir. Ayrıca yazmakta olduğu Kroniği için Londra'da tutulan Fransız esirlerle (Bkz. Açıklama 3) görüşmelerde bulunmuştur. 1367'de Kara Prens Edward'ın İspanya'daki seferi sırasında bir süre ona eşlik etmiş, sonrasında 1368'de İtalya'da Milano'ya gitmiştir. Hatta Savoy kontu ona yirmi altın florin ve iyi bir palto hediye etmiştir (Johnes, 1968, s. xix -xx; Ainsworth, 2010, s. 643.).

Kraliçe Philippa 1369'da ölünce Froissart İngiltere kralının sarayından uzaklaşmış ve Brabant Dükü Wincelous de Luxembourg'a bir çeşit kâtip olarak hizmet etmeye başlamıştır (Johnes, 1968, s. xxi.). Wincelous'a kadarki hamileri hep İngiliz yanlıdır. Wincelous ise Crecy'de ölen ve Fransa kralına sadık olan Bohemya Kralı Kör John'un oğludur. Bu farklılığı vurgulama ihtiyacı duymamızın sebebi, Kroniğinin birinci kitabının ilk versiyonu ile gözden geçirilmiş ikinci versiyonu arasında önemli yorum değişikliklerinin sebebinin anlamaktır (Brereton, 1968, s. 13.). Dük Wincelous'un 1384'te ölümü sonrasında bir diğer Fransız yanlı Blois Kontu Guy de Chatillon'un hizmetine girmiştir. Hatta bu sırada Liege yakınlarındaki

Chimay'ın kanonu (katedrale bağlı papaz) olarak atanmıştır. 1388'e gelindiğinde Fransa ile İngiltere arasındaki barıştan (Bkz. Açıklama 4) istifade ederek yine seyahatlere çıkmıştır (Johnes, 1968, s. xxi; Brereton, 1968, s. 14.). Bu seyahatlerinde Avignon'a giden Froissart, oradan Foix Kontunun (Gaston Phoebus) sarayını ziyaret etmek için yola koyulmuştur. Yolda Sir Espaign du Lyon isimli üst düzey bir şövalye ile tanışmış ve yola beraber devam etmişlerdir (Froissart, 1868, v. II, s. 75.).

Fransa ve İngiltere arasındaki barış ortamından da istifade eden Froissart, yirmi yedi yıl aradan sonra, 1395'te İngiltere'ye nostaljik bir ziyaret yapmıştır. İngiltere'ye varduktan sonra Canterbury'ye gitmiş ve Thomas Becket ile Kara Prens'in kabirlerini ziyaret etmiştir (Froissart, 1868, v. II, s. 568.). İngiltere'den döndükten sonra Kroniğinin dördüncü ve son kitabını yazmaya başlamış ve 1400'de tamamlamıştır. Son İngiltere ziyaretini de bu kitaptan öğrenmekteyiz. Froissart'ın son yılları hakkında yeterli malumat bulunmamasıyla birlikte 1410'a kadar yaşadığı düşünülmektedir. Cenazesi Chimay'e defnedilmiştir (Brereton, 1968, s. 15.).

Froissart'ın Kroniği

Froissart, her ne kadar kroniğiyle tanınmaktaysa da onun bir de şair kimliği vardır ve o bunu her zaman çok önemsemiştir. Öyle ki önemli ortamlarda ev sahibini memnun etmek için Kroniğinden değil, şiirlerinden istifade ettiği gözden kaçırılmamalıdır. 1370'lerin başlarından sonra Kroniğini yazmaya konsantre olmak için şiiri giderek daha fazla terk etmişse de kendisini ifade etmek istediği zamanlarda şiire dönmüştür. Kroniğinde silahlar ve kahramanlıklar öne çıkarken, şiirin konusu umumiyetle aşk olmuştur (Kibler, 1976, s. 78.). Yani onun romantik karakterinin şövalyelik yanı Kroniğinde görülürken, aşka meyilli tarafı şiirlerinde zuhur etmektedir. Froissart, kendisini Venüs'ün hizmetine adanmış bir şair olarak görmüştür. Erotik ve alegorik bir anlatımı olan Gülün Romanından, Guillaume de Machaut'un lirik öykülerinden, Arthur hikâyesinin edebi anlatımından ve pastoral şiirlerden ilham almıştır (Ainsworth, 1999, s. 59.).

Froissart'ın Kroniği XIV. yüzyılın neredeyse tamamını kapsamaktadır. Slavların yaşadığı bölgeler hariç Kuzey Avrupa'da İngiltere, Fransa, Flander ve İskoçya'yla ilgili yazdığını ifade edebiliriz. Kıta içindeki savaşlar, isyanlar ve veba başta olmak üzere önemli felaketleri incelemek için onun Kroniği çok önemlidir (Gümüş, 2011, s. 156.). Bağlı bulunduğu kültürel kimliği ve siyasi ortamı göz önüne aldığımızda Fransa, Flander ve Hainault'daki olaylara ilişkin anlatımına İngiltere, İspanya ve Doğu'dakilerden çok daha fazla yer vermiştir (Macaulay, 2011, s. v.). Kendisi bir kanon olmasına rağmen Kroniğinde, büyük bölünmenin dışında, kiliseyle çok az ilgilenmiştir. Bununla birlikte o, kilise mülküne saygısızlık eden veya buraları yağmalayanlara karşı duyduğu güçlü nefreti açıkça ortaya koymaktadır. Bir din adamı olmasına rağmen, onun aristokratça ve şövalyece bir ilgi alanına ve bakış açısına sahip olduğunu ifade edebiliriz. Eserinde düellolar, muharebeler, çatışmalar, teşrifat merasimleri, meclis toplantıları ve rakip soylular arasında cereyan eden çatışmaları sıkça görmekteyiz (Ainsworth, 1999, s. 59-62.).

Kroniği dört kitaptan oluşmaktadır ve içlerinde en uzununu birinci kitaptır. Bu kitabı, ilk hamilerinden Robert de Namur'a ithaf etmiştir. İlk dört yılı ve son beş yılı biraz yüzeysel olmakla beraber 1322-1378 yıllarını kapsayan bu kitabın üç versiyonu mevcuttur. İlk versiyon 1369 ile 1373 yılları arasında yazılmış olup, elli el yazmasında günümüze

ulaşmıştır. Bu versiyonun en önemli özelliği Jean Le Bel'in Kroniğinden uzun paragraflar ihtiva etmesidir. İkinci versiyonu, Le Bel'e daha az yer vermektedir. Muhtemelen 1378'de yazılan bu nüsha, Amiens MS'de bütün halde bulunan bir el yazması ile günümüze ulaşmıştır. Üçüncü versiyonun da sadece bir el yazması mevcut olup, Roma MS'de bulunmaktadır. Diğerlerine nazaran daha orijinal olan bu versiyonu 1400'den sonra, yani ömrünün sonlarına doğru yazmaya teşebbüs eden Froissart, büyük olasılıkla onu diğerlerinin yerini alacak şekilde tasarlamıştır. Lakin ömrü buna vefa etmemiş ve yalnızca 1350'ye kadarki kısmını yazabilmiştir (Ainsworth, 2010, s. 642; Brereton, 1968, s. 25.).

1376-1385 yılları arasını kapsayan ikinci kitap, aralarında nispeten küçük farklılıklar ihtiva eden otuz kadar el yazması halinde sadece bir versiyona sahiptir. Birinci kitap 1378'de bitmesine rağmen bu kitap 1376'da başladığı için iki yıllık mükerrer kayıt mevcuttur. İkinci kitabın yazımı muhtemelen 1387'de başlamış ve 1388'de tamamlanmıştır (Brereton, 1968, s. 25.). Bu kitapta Froissart, daha ziyade anavatanıyla ilgili konuları ele almıştır. Büyük Bölünme, (Bkz. Açıklama 5) Flander Kontu ile Ghent'in dokumacı oligarkları arasındaki mücadeleler ve İngiltere'deki Köylü İsyanları (Bkz. Açıklama 6) bunların başında yer almaktadır (Ainsworth, 2010, s. 642.).

Üçüncü kitabın iki versiyonu vardır lakin aralarındaki fark, sadece uzmanların anlayabileceği kadar azdır. İlk versiyon 1390-1391'de, ikincisi ise muhtemelen 1396'da yazılmıştır. Bunlar toplamda yirmi beş el yazmasında günümüze ulaşmıştır (Brereton, 1968, s. 25.). Froissart, birinci ve ikinci kitaba nazaran bu kitaba daha fazla katkıda bulunmuştur. Bu kitap, onu bir kahraman olarak anlatısının merkezine oturtmaktadır. Örneğin İspanya'ya yaptığı yolculukta onu, diğer tarihçilerin danıştığı bir kişi olarak görmekteyiz. Yine üçüncü kitap unutulmaz hikâyeler, kalelerdeki gizli geçitler ve cinayetler gibi ilgi çekici muhtelif anlatılarla adeta bir seyahat günlüğü gibidir (Ainsworth, 2010, s. 643.).

1389-1400 yılları arasını kapsayan dördüncü kitabın yalnızca bir versiyonu mevcuttur fakat el yazmaları arasında küçük değişiklikler olduğunu bilmekte fayda vardır. 1395'ten sonra yazmaya başladığı bu kitabı 1400'de tamamlamıştır. Froissart'ın Kroniği yazıldıktan kısa süre sonra Fransa'da basılmışsa da tamamını kapsayan tatmin edici bir baskısının olup olmadığı hep tartışılmıştır. Bazı kitapların versiyonlarının farklılık arz etmesi veya el yazmaları arasındaki ayrılıklar ve kâtiplerin kattıkları yorumlar hatta Fransa'daki yazılarıyla Philippa'ya bağlı olduğu dönemdeki yazıları arasındaki değişiklikler işi çok zorlaştırmaktadır (Brereton, 1968, s. 26.).

Froissart'ın Kroniğinin en önemli özelliklerinden birisi muhteviyatındaki illüstrasyonlardır. Huizinga, Froissart hakkında "Güzellik karşısında genelde pek heyecan duyma becerisine sahip olmamakla birlikte iyi donatılmış bir filonun görüntüsünün ihtişamı karşısında çoğu kez çarpılmıştır." demiştir (Huizinga, 1997, s. 369.). Muhtemelen bu güzellik anlayışı onun eserindeki illüstrasyonlarına da yansımıştır. Yaklaşık 160 el yazmasından en az altmış dördünde, toplamda 1200'den fazla illüstrasyon vardır. Sözü edilen el yazmalarından bazılarının sadece ilk sayfasında tek bir illüstrasyon bulunurken, birçoğu 10 ila 30 illüstrasyon ihtiva etmektedir. Versiyonlar ve el yazmaları arasında olduğu gibi illüstrasyonların içeriklerinde de farklılıklar mevcuttur. Büyük İngiliz zaferlerine odaklanan sınırlı nüshaların doğrudan Froissart'ın gözetimi altında hazırlanmış olma ihtimali yüksektir. Laurence Harf-Lancner, Paris kopyalarının çoğunu Fransız yanlısı veya İngiliz karşıtı olarak yorumlamıştır. Çünkü savaş sahnelerinin tasvirlerinde görkemli Fransız kraliyet bayrağı vurgulanmaktadır (Croenen, 2010, s. 645-648.).

Tarihçilik Anlayışı ve Yöntemi

Froissart'ın tarihçilik anlayışını ele almadan evvel onun bir savaş tarihçisi olduğunu hatırlamakta fayda vardır. Robert de Namur'un teşvikiyle her şeyin kayıt altına alınması amacıyla Kroniğini yazmaya başlamışsa da onun bakış açısı bunun daha da ötesindedir. Asıl amacını eserin önsözünde açıkça ifade etmiştir. İngiltere-Fransa arasındaki savaşları yazarken oradaki yiğitliklerin daima hatırlanması ve sonraki nesillere örnek olmasını arzulamaktadır. Olayları ele alma şeklinde ve betimlemelerinde bazen aşırı bir duygusallık görülse de güçlü bir metot anlayışının olduğunu kabul etmeliyiz. Geç Orta Çağ'daki tarihçilerde görülen, kendisinden evvelki çalışmalara atıf yapma geleneğini Froissart da sürdürmüştür. Ünlü selefi Jean le Bel'in çalışmalarını devam ettirdiğini eserin önsözünde belirtmiştir. Tanrı'ya ve Hz. Meryem'e dualar ettikten sonra "Eserimi, Liege'deki Aziz Lambert'in bilge ve sağduyulu rahibi John le Bel'in yazdığı Kroniği üzerine kuracağım." (Froissart, 1868, v. I, s. 1.) demiştir. Nitekim birinci kitabını okuyan bir kişinin onun Le Bel'e ait bir metin olduğunu düşünmesi muhtemeldir. 1360-1361'den sonra Le Bel'in Kroniği sona erdiğinde artık tamamen kendisine ait metinlerin görüldüğünü söyleyebiliriz (Bratu, 2013, s. 190; Brereton, 1968, s. 13.).

İlk kitabının çoğunda Le Bel'den faydalanmakla birlikte sonrasında muhtelif belge ve materyallerden istifade etmiştir. Bir keşif gezisi planlandığında, onu hazırlıkları incelerken ve kaydederken buluyoruz. Bir antlaşma tartışılırken zaman, onu antrede elçilerle görüşmeye hazır vaziyette görmekteyiz. Düğünlerde konuklardan birisidir. Gittiği her yerde resmi tarihçi olarak kabul görmekte ve anlatacak haberleri olan her şövalye, onu kaydettirmeye can atmaktadır (Braddy, 1938, s. 64.). Örneğin 1367'nin Ocak ayında, Bordeaux'lu Richard'ın (II. Richard) doğumunu şu şekilde nakletmektedir: "Kral Richard doğduğunda akşam yemeğinde oturuyordum. Çarşamba günü saat on civarındaydı. O an Aquitaine Komutanı Sir Richard de Pontchardon bana geldi ve şöyle dedi: 'Froissart yaz. Belki unutulur. Prenslerimiz iyi bir çocuk doğurdu...'" (Froissart, 1868, v. II, s. 709.) Yine dördüncü kitabında II. Richard'ın ölümünü anlatırken onun ne denli iyi bir yönetim sergilediğini ifade etmek için "...Ben, John Froissart. Chimay kanonu ve saymanı (Bkz. Açıklama 7). Bunu (Kral'ın iyiliğini) iyi bilirim. Çünkü onunla kaldığım çeyrek yıl boyunca buna tanık oldum." demiştir (Froissart, 1868, v. II, s. 708.). O bizzat bulunmadığı ortamlarda mümkün merteye olayların canlı tanıklarından yararlanmıştı. Örneğin Yüzyıl Savaşları'nda yaşanan muhtelif savaşlar hakkında Béarn'a gitmiş ve orada görüştüğü başta Sir Espaign du Lyon olmak üzere muhtelif tanıklarla görüşüp onlardan bilgiler almıştır (Froissart, 1868, v. II, s. 75.). 1390'larda Hainault'a döndüğünde Kastilya-Portekiz savaşını sadece Gaston de Foix'dan yani Kastilya tarafından dinlediğinden bu konuda eksiklik duymuş ve savaş katılmış olan Portekizli bir şövalyenin Zealand'a geldiğini duyunca onu dinlemek için yola koyulmuştur. Nitekim Juan Fernando Portelet isimli bu şövalye ile buluşmuş ve altı gün boyunca onu dinlemiştir. Böylece kendi ifadesiyle tarafsızlık ilkesini koruduğu için bu görüşmeden çok memnun kalmıştır (Froissart, 1868, v. II, s. 148.).

Yüzyıl Savaşlarının yaşandığı bir dönemde Froissart'ın cepheden bilgiler aktarması bir anlamda ona bugünkü savaş muhabirliği kimliği katmıştır. Bugün çok sayıda muhabir, ajans ve tüm modern iletişim teknikleri ile yürütülen savaş muhabirliğini Froissart, kişisel bağlantılarıyla yerine getirmiştir. Tanıklık etmek onun çalışmasında önemli bir yer tutmaktadır ancak o bununla sınırlı kalmamış ve kendisinden önceki yöntemlerden de istifade etmiştir. Daha önceki kroniklere baktığımızda üç özellikleri öne çıkmaktadır.

Birincisi olaylarda rol oynamış önemli kişiler tarafından yazılmakla birlikte olayı nakletme açısından dar bir açığa sahip kalmışlardır. İkincisi, toplumdaki kopuk dini çevrelerce hazırlanmış resmi kayıtlardır. Üçüncüsü ise manzum tarzında yazılmış efsanevi kahramanları konu alan metinlerdir. İşte Froissart bu üç yöntemin hepsini tatbik etmiştir. Böylece, kısmen derleme yöntemi ve kısmen de onun edebi becerisi sayesinde o tarihe kadar yazılmış diğer kroniklerden farklı bir eser ortaya çıkmıştır (Brereton, 1968, s. 16.). Sıkça ifade ettiğimiz üzere onun kahramanlığa olan düşkünlüğü muhtemelen cepheden veya cephedekilerden nakil yapmaya dayalı bu metodu kullanmasının sebebi olmuştur. Nitekim Huizinga, zırhların, miğferlerin ve mızrakların güneş ışıklarının altında parıldamasının, yürüyüş halindeki bir süvari birliğinin tüylerinin ve flamalarının neşeli renklerinin onu heyecanlandığını ifade etmektedir (Huizinga, 1997, s. 397.).

Froissart'ın en hassas olduğu konu gerçekliktir. Gerçeği yansıtmaya gayreti kişileri tanımlamada da görülmektedir. Nefret, kıskançlık ve korkaklık bazen aynı kişide cömertlik, yüce gönüllülük ve diğer erdemlerle yarışmaktadır. Örneğin III. Edward, çalışmanın bütününde şövalyece bir karakter olarak karşımıza çıkarken, olumsuz yanlarını ortaya koymaktan geri durmamıştır. Adalet dağıttığı, af ilan ettiği, öfkesini kaybettiği veya intikam almakla tehdit ettiği konuşmalar, okuyucunun zihninde bu hükümdarın silinmez bir görüntüsünü oluşturmaktadır (Nichols, 1965, s. 283.). Uhrevi olan ile dünyevi olanın ya da insan ile ilahi olanın uzlaştırılması XII. yüzyıl Rönesans'ından beri Orta Çağ'ın genel karakterlerinden birisidir. Bu durum elbette Froissart'ı da etkilemiştir (Kurtz, 1984, s. 165.). Onun gerçeğin peşinde olma hassasiyeti aslında o dönemin başka yazarlarında da görülmektedir. Nitekim Froissart'ın yanı sıra Georges Chastellain (1405-1475) ve Jean Molinet (1435-1507) başta olmak üzere çoğu Geç Orta Çağ tarihçisi eserlerine, "...gerçeği, tüm gerçeği ve gerçeğin dışında hiçbir şeyi" söylememek üzere yemin ederek başlamışlardır (Bratu, 2013, s. 190.). Onun gerçeği nakletmedeki en önemli eksiği muhtemelen şövalyeliği yücelten üslubudur. Huizinga onun, savaşın şiirsel olmayan gerçeğini, kendisine rağmen yüksek bir düzeyde anlattığını ifade etmektedir (Huizinga, 1997, s. 425.).

Gerçeklik konusundaki hassasiyetini vurgulamakla birlikte onun anlatım yöntemi bizde bazı soru işaretleri doğurmuştur. Savaş alanında, kuşatma sırasında, kralın huzurunda yaşanan olayları veya gösterileri dramatik şekilde tasvir ederek nakletmeyi sevmektedir. Yiğitçe dövüşme konusunda o kadar çok övgüler düzerken kayıplar için de adeta ağıt yakmaktadır. Mesela Poitiers'de çok sayıda Fransız şövalyesinin ölümünü "Fransız şövalyelerinin tüm çiçekleri katledildi." şeklinde nakletmektedir (Froissart, 1868, v. I, s. 225.). Görsel ve işitsel unsurları olabildiğince kelimelere dökerek okuyucunun tahayyül etmesini sağlamaktadır. El yazması sayfalarının çoğunu süsleyen minyatürlerin bir amacının onun bu yöntemini desteklemek olduğu düşünülmektedir (Ainsworth, 1999, s. 60.).

Bu arada Froissart'ın hamilerinin değişmesinin onun yazımına olumlu katkılarının olduğunu söyleyebiliriz. Bohemyalı Wincelous'un ve sonrasında Guy de Blois'nun Fransız olmalarının etkisi neticesinde ufkunun genişlediği düşünülmektedir. Fransa topraklarında daha özgürce seyahat edebilmiş ve Fransız soylularıyla tanışıp ufuk açıcı sohbetler yaşamıştı (Brereton, 1968, s. 14.). Burada, o dönemlerde Fransa'nın artık kaybettiği yerleri geri kazanmaya başladığını düşündüğümüzde acaba Froissart kazananın yanında mı yer alıyor sorusunu sormadan edemiyoruz.

O döneme kadar kronik yazarları arasında iki tarzda bir anlatım dili kullanılmıştır. Robert of Clari, Geoffrey of Villehardouin, Jean of Joinville ve Philippe of Commines gibi şövalye-

tarihçiler genellikle kendilerini kronik yazarından ziyade görgü tanığı olarak sunmuşlardır. Buna mukabil Jean Froissart'ın yanı sıra Geoffrey Gaimar, Wace et Benoît de Sainte-Maure, Georges Chastellain ve Jean Molinet gibi din adamı geçmişine sahip veya daha edebi bir eğitim almış tarihçiler ise anlatıcı ve yazar niteliklerini vurgulama temayülündedir. Özellikle Froissart yazar unvanının kullanılmasında Christine de Pisan başta olmak üzere sonraki Fransız tarihçiler için bir rehber olmuştur (Bratu, 2013, s. 195-200.). O, yazar kimliğini öne çıkarmakla beraber Kroniğinin üçüncü kitabında kendisini bir ana karakter veya aktör olarak tasvir etmiştir. Örneğin Sir Espaign du Lyon'un eşliğinde Orthez'e Gaston Phoebus'un sarayına gitmek için yaptığı yolculukla ilgili nakillerde bu görülmektedir (Froissart, 1868, v. II, s. 75-77.). Benzer şekilde dördüncü kitapta Richard'ın doğumunun naklinde de bu durum fark edilmektedir (Froissart, 1868, v. II, s. 709.).

Birçok yazarın önemi zamanla anlaşılrsa da Froissart kendi döneminde bile çok kabul görmüştür. O nasıl, Le Bel'in çalışmasını geliştirerek devam ettirmişse, Enguerrand de Monstrelet de onun Kroniğini sürdürmüş, hatta eserinde bunu belirtmiştir (Enguerrand de Monstrelet, 1849, s. 2.). XVI. yüzyılda Montaigne onu okumaktan zevk aldığını, çünkü çplak gerçeği sunduğu ve okuyucunun kendisinin karar vermesine izin verdiğini ifade etmektedir (Bratu, 2013, s. 203.). Bunlarla birlikte dönem yazarlarının birbirleri hakkında suskun kaldıkları da görülmektedir. Yaş ve itibar bakımından hem Geoffrey Chaucer hem de Froissart'tan kıdemli olan Petrarca, şölenlerin onur konuyu olmuştur. Lakin hiç birisi birbirinin eserinden istifa etmemiş ve birbirlerinden söz etmemişlerdir (Brereton, 1968, s. 11.).

Froissart ile alakalı modern tarihçilerin söylemlerine baktığımızda maalesef bazılarının onun otoritesini küçümseme çabasında olduğunu görmekteyiz. Şüphesiz onun çok sayıda yanlış beyanları olduğunu söyleyebiliriz (Macaulay, 2011, s. v.). Ancak şu an için kaybolmuş bilgi kaynaklarına onun erişmiş olabileceğini ve buna dayanarak bizim yanlış gördüğümüz bilgilerin onun açısından doğru olarak kabul edilmesinin daha uygun olma ihtimalini unutmamalıyız. Bundan dolayı sabırlı olunmalı ve onun Kroniği, diğer kaynaklarla mukayese edilerek, çok aykırı bir durum yok ise Froissart'ın lehine değerlendirilmelidir. Ayrıca onun her konuda kesin hükümler vermek gibi bir kaygısının olmadığını eserlerine baktığımızda görmekteyiz. Nitekim birçok yerde "bildiğim kadarıyla..., Ona ne olduğunu bilmiyorum..." şeklinde tereddütlü kaldığı hususları vurgulamaktan çekinmemiştir (Brereton, 1968, s. 16.).

Froissart ve Şövalyelik Kavramı

Froissart, şövalyelerin ver aristokratların tarihçisi olarak tanınmış ve bu özelliğiyle elit sınıfın sözcüsü olarak görülmüştür. Bir bakıma bu kaçınılmazdır çünkü okurları o sınıftandır (Brereton, 1968, s. 18.). Burjuvazinin potansiyel (ve fiili) siyasi gücünü kabul etse de şövalye dünyasında yeri olmayan bu sınıfı aristokratik bir tavırla hakir görmüştür (Nichols, 1965, s. 286.). Kroniğinin önsözünde altını çizdiği iki husustan birisi gerçeğin peşinde olmak iken diğeri şövalyeliği en iyi biçimde tanıtmaktır. Ona göre döneminde yaşanan olaylar, iyi şövalyeler tarafından tatbik edilen şövalyelik kaidelerinin en güzel örnekleridir. Anlatılarının amacı, kahramanlığın başlıca erdem ve sarsılmaz bir güç olduğunu gençlere aşılmasıdır. Onun hedefi, Kral Arthur romantizminden geliştirilen, cesaretin yol gösterici olduğu yarı mistik bir dünya tasavvurudur. Bunu yaparken geçmişin puslu ve gerçekliği

tartışmalı olabilecek romantik olaylarından faydalanmak yerine dönemindeki yaşananlardan istifade etmiştir. İşte burada onun anlatılarında gerçek ile hayali olanların ustaca harmanlanıp nakledilme riski doğmaktadır (Nichols, 1965, s. 279.). Huizinga'ya göre onun şan ve şeref arayışı, Orta Çağ ve Rönesans niteliklerinin harmanlanıp tapılacak bir unsur gibi öne çıkmasının bir yansımasıdır (Huizinga, 1997, s. 102.). Ona göre odunun alevler olmadan yanamayacağı gibi, bir şövalye de yiğitliği olmadan kusursuz bir onur ve nam sahibi olamaz (Taylor, 2013, s. 92.). James Audley'nin, Poitiers savaşı başlamadan evvel en önde savaşmak için Prens'e nasıl yalvardığını şiirsel bir biçimde nakleder: "Lordum! Babanıza ve dedenize sadakatle hizmet ettim. ...herhangi bir savaşta en önde olacağıma dair yemin etmiştim. Bu yeminimi yerine getirmem için sizden izin istiyorum..." Devamında onun sergilediği kahramanlığı nakleder: "Lord James Audley, dört yaveriyle beraber elinde kılıcı, birliğinin önünde harikalar yaratıyordu. Öyle şevk içinde savaşıyordu ki kimseyi esir almakla uğraşmıyordu. ...sonunda kafasından ve yüzünden ağır şekilde yaralanmıştı..." (Froissart, 1868, v. I, s. 218-220.) Froissart, savaşı anlatırken teknik ayrıntılardan ziyade kahramanlıklar üzerinde durmuştur. Ona göre savaş, şövalye için bir test aracıdır (Nichols, 1965, s. 287.). Kahramanlığa o kadar önem vermektedir ki bu hususta yaşanacak olumsuzlukları bile mazur görmektedir. Örneğin, Jean Le Bel gibi o da Crécy'deki mağlubiyeti, onur ve şan kazanma telaşındaki Fransız şövalyelerinin ordunun düzen ve disiplinini terk ederek gözü pek bir şekilde bağımsız eylemlerde bulunmasına bağlamaktadırlar (Taylor, 2013, s. 141.). Ayrıca savaş meydanından kaçmanın aslında çok da akıllıca olmadığını ifade eder. Çünkü kaçarken, takip edilenler tarafından öldürülme riski yüksektir. Oysa kaçmayıp gerektiği gibi savaştıktan sonra teslim olan şövalye, fidye için esir alınır ve genellikle iyi muamele görür (Taylor, 2013, s. 151.).

Froissart, Edward'ın meydandaki cesaretini ve savaşçılığını anlatmaktan keyif alır. Örneğin Calais savaşı sırasında Sir Walter Manny'nin bayrağı altında kılık değiştirerek savaşmasını tafsilatlı biçimde sunar. Edward'ın dövüşmek için, yiğitliğiyle nam salmış Fransız şövalyesi Eustache de Ribeaumont'u seçtiğini ve iki şövalyenin kavgasını izlemenin ne kadar güzel olduğunu büyük bir heyecanla nakletmektedir (Froissart, 1868, v. I, s. 194.). Onun en büyük kahramanı ise Edward'ın oğlu Kara Prens'tir. Savaş meydanında oğlunun başına gelebilecek bütün risklere rağmen Kral Edward, Prens'in ön safta savaşmasına müdahale etmeyip izlemiştir. Prense yardım etmeleri için gelen şövalyelere "Ne olacaksa olsun. Ona kendi başarısını yakalama fırsatı verilmesini" emretmiştir (Froissart, 1868, v. I, s. 167.). Bu bize, Dede Korkut Hikâyelerinde de değinildiği üzere Oğuz Türklerinde bir kişinin kahramanlık göstermesi sonrasında isim hakkı elde etmesi gibi bir durumu hatırlatmaktadır (Dede Korkut Hikayeleri, s. 19.).

Önceden de ifade ettiğimiz gibi Froissart uluslarına bakmaksızın kahramanlıkların peşindedir. Nitekim bir yandan III. Edward ve oğlu Kara Prens Edward'a övgüler yağdırırken, öte yandan Poitiers'de cesurca savaşan ancak sonunda mağlup olup esir düşen Fransa Kralı İyi Jean'ın baltasıyla ordusunu nasıl cesaretlendirdiğini, savaşı kaybetmiş olmasına rağmen oğluyla birlikte pes etmeden sonunda kadar direnmesini destansı bir şekilde nakletmektedir: "...İngilizler ve Gaskonlar, Kral'ın birliğine o denli şiddetli hücum ettiler ki bazen beş adam tek adama saldırdılar... Kral'ı tanıyanlar 'Teslim olun, teslim olun yoksa öleceksiniz.' diye bağırdılar ama o savaşmaya devam etti... İngiltere Kralına hizmet eden Denys de Marbeque isimli Fransız asıllı genç bir şövalye iyi bir Fransızcayla, 'Efendim, efendim, teslim olun' dedi. Bunun üzerine kral ona dönerek sordu: 'Kendimi kime teslim edeyim: Kime? Galler prensi kuzenim nerede? Onu görebilseydim, onunla konuşurdum.'

Denys: 'Efendim, o burada değil lakin bana teslim olursanız sizi ona götürürüm... Ben Denys de Morbeque, Artois'ten bir şövalye ama İngiltere kralına hizmet ediyorum...' Bunun üzerine kral ona teslim oldu." (Froissart, 1868, v. I, s. 223.) Bu arada Froissart, Kral II. Jean'ı överken III. Edward'ın karşısına çıkmayan VI. Philippe'i tenkit etmekten geri durmamıştır (Taylor, 2013, s. 47.).

Onun dikkat çeken bir diğer kahramanlık anlatısını 1367 yılının Nisan ayında yaşanan Najera savaşında görmekteyiz. Her zamanki gibi Kara Prens Edward'a büyük övgüler yağdırmaktadır. Prens Edward'ın şövalyelik çiçeğine sahip olduğunu söyler. Prens'in yiğitlik ve kahramanlıkta yalnız olmadığını, başta Richard de Pontchardon, Thomas Despenser, Thomas Holland ve Nele Loring başta olmak üzere yanında çok sayıda İngiliz ve Gaskonyalı şövalye olduğunu ifade eder (Froissart, 1868, v. I, s. 373.).

Froissart'ın kahramanı Kara Prens'in başarılarını överken onun rakibi Trastamara'lı Enrique'in cesaretine ve ordusunu teşvik etme becerisine değinmeden geçmemiştir: "Bir Cumartesi sabahı, Najarra ve Navarretta arasında, çok sayıda insanın katledildiği şiddetli ve kanlı bir savaş yapıldı... Birçok şövalye ve yaveri kahramanca savaştılar. Doğrusunu söylemek gerekirse Fransa'dan gelen Bertrand du Guesclin ve birçok şövalye iyi savaştı. İspanyollar da üzerlerine düşeni hakkıyla yapsalardı, İngilizler ve Gaskonlar onlardan daha fazla acı çekerlerdi. Kral Enrique'nin yakınındakiler görevlerini yaptılar... Kendisi örnek oldu ve çevresindekilere cesaret verecek şekilde savaştı ... Onlara seslendi: 'Lordlarım! Ben sizin kralınızım. Beni Kastilya tahtına siz oturtunuz ve ölene kadar benim için savaşacağınıza dair yemin ettiniz... Yeminlerinizi tutun ve benim davamda savaşın.' Bu sözleriyle Enrique askerlerini üç kez topladı. O kadar cesur davrandı ki o onurlandırılmalı." (Froissart, 1868, v. I, s. 372.)

1388'de İngilizler ve İskoçlar arasında yaşanan Otterburn savaşında da benzer destansı anlatıları görmekteyiz. Froissart bunun o zamana kadarki gördüğü en zor ve sert savaş olduğunu ifade eder. Tarafsızlığını yine muhafaza eder ve birçok konuda gönül bağı olan İngilizler ile İskoçları eşit bir şekilde değerlendirip her iki tarafın kahramanlıklarına vurgu yapar (Froissart, 1868, v. II, s. 368.). Savaşı anlatırken kahramanlıkları olabildiğince tafsılatlı nakleder ve hiçbir ayırım yapmadan bolca övgüler düzer: "Orada korkaklık bilinmiyordu ve en görkemli yiğitlik örnekleri İngiltere ve İskoçya'nın cesur gençleri tarafından sergileniyordu... Sayıca İngilizlerden az olan İskoçlar daha da cesurdular... James Douglas (İskoç) ve Henry Percy'nin (İngiliz) adamları zafer kazanmak için mücadele ettiler. Ancak İngilizler o kadar güçlüydü ki İskoçları geri püskürttüler. Yüce bir ruha sahip olan James Douglas, adamlarının püskürtüldüğünü görünce onları tekrar toplamak için iki eliyle tuttuğu savaş baltasıyla düşmanın ortasına cesurca daldı. Darbelerine karşı kimse dayanamıyordu... Birincisi omzuna, ikincisi karnına, üçüncüsü uyluğuna gelen üç mızrak darbesi alana kadar Truva prensi Hektor gibi savaştı. Mızraklardan kurtulamadan yere düştü ve tekrar ayağa kalkamadı... Ay ışığı vardı ama hava yine de karanlıktı ve ne İskoçlar ne de İngilizler ölenin James Douglas olduğunu anlayamadı. İskoçlar savaş bitene kadar komutanlarının öldüğünden habersizdiler. Yoksa moral bozukluğuyla perişan olurlardı... Bu Kronik'te anlattığım tüm savaşlar arasında sözünü ettiğim bu savaş en iyi ve en şiddetli olanıydı. Çünkü bütün şövalyeler ve yaverleri düşmanla göğüs göğüse yiğitçe savaşmışlardı..." (Froissart, 1868, v. II, s. 369.).

O, şövalyeliği yüceltirken ayak takımına mensup askerleri tenkit etmektedir. Özellikle savaş alanlarında dolaşan ve yaralı askerlerin boğazlarını kesen, ele geçirilen şehirlerde çeşitli

korkunç eylemlere imza atan İngiliz okçuları gibi sıradan askerlerin eylemlerinin şövalyelere mal edilmemesi için çaba sarf etmektedir. 1346'daki Caen kuşatmasıyla ilgili anlatısında, şehri kasıp kavuran İngiliz askerlerinin barbarca davranışları ile bazı Fransız şövalyelerini kendi adamlarının barbarlığından özenle koruyanların yine İngiliz şövalyelerinin olduğunu nakletmiştir (Froissart, 1868, v. I, s. 157; Taylor, 2013, s. 109.). Şövalyenin eylemleriyle ayak takımının eylemleri arasındaki fark, 1358 yılında Île-de-France'da patlak veren Jacquerie isyanı (Bkz. Açıklama 8) sırasında net biçimde görülmektedir. Jean Froissart, selefi Jean Le Bel ile birlikte isyancıların insanlık dışı şiddet eylemlerini sert bir şekilde tenkit etmektedir. Onların faaliyetlerinin şövalyece olmaması ve kendilerinden daha iyi konumdaki herkese saldırarak ülkeye zarar vermelerinin yanı sıra kadın ve çocuklara vahşice davranmalarını "hiçbir insanın hayal edemeyeceği" eylemler şeklinde tanımlayarak eleştirmişlerdir (Froissart, 1868, v. I, s. 240; Jean le Bel, 2011, s. 237-238.). İlginçtir ki birbirlerine karşı düşmanlık güden Avrupa'daki aristokratlar, vahşete son vermek için aralarındaki anlaşmazlıkları bir kenara bırakarak Köylülere karşı birleşmişlerdir (Froissart, 1868, v. I, s. 241.).

O, köylülerin isyanını, prenslerin ve şövalyelerin ilahi olarak onaylanmış otoritesini devirmeye yönelik bir tiranlık teşebbüsü olarak görmektedir. Hem Fransa'da 1358'deki Jacquerie isyanını hem de 1381'de İngiltere'deki Köylü isyanını tehlikeli ve kınanması gereken bir ayaklanma olarak görmenin yanı sıra ilahi olarak atanmış otoriteye kabul edilemez bir meydan okuma şeklinde sunmaktadır. Yani ona göre bu olaylar aynı zamanda dine karşı bir başkaldırıdır. Eserinde şövalyeleri kılıç, mızrak ve at gibi savaş teçhizatlarıyla tasvir ederken, isyancıları karanlık yüzlü, kirli ve bodur köylüler kitlesi şeklinde lanse etmiştir (Ainsworth, 1999, s. 65.).

Ayak takımına yönelik bu tenkitlere rağmen şövalyelerin korkunç eylemleri söz konusu olduğunda eleştirmekten geri durmamıştır. Limoges kuşatmasında kahramanı Kara Prens'in katliama izin vermesini üstü kapalı bir şekilde de olsa tenkit etmesi buna güzel bir örnektir. İngilizlerin elindeki Limoges kenti 1370'te isyan etmiş ve Fransızlara teslim olmuştur. Froissart'ın dediğine göre Kara Prens öyle sinirlenmişti ki ata binemeyecek kadar hasta olmasına rağmen sedyeye üzerinde gelip şehri kuşatmıştır. Şehir direnince Prens Edward buna çok sinirlenmiş ve zor da olsa burayı teslim almayı başarmıştır. Sonrasında Kara Prens, askerlerinin şehri yağmalamasına ve katliamlar yapmasına izin vermiştir. Öyle ki kadın ve çocuklar da dâhil olmak üzere birçok insanın canlarının bağışlanması umuduyla yalvarmalarına rağmen 3.000 kişi katledilmiştir. Froissart "O gün Limoges şehrinde yaşanan talihsiz olaylara, din duygusu olup da ağlamayacak kadar katı kalbe sahip kimse yoktur." der (Froissart, 1868, v. I, s. 451-454.).

Froissart'ın metninde yiğitlik ve cesaret gibi erdemlere her fırsatta övgüler düzmekle birlikte şövalyenin özellikleri ona göre bu kadarla bitmez. Görgü, nezaket ve yiğitliğe karşı saygılı olmak gerekmektedir. Bunun en güzel örneklerinden birisi, Kara Prens Edward'ın Poitiers savaşından sonra esir alınan Fransa Kralı Jean'ı ağırlaması sırasında görülmektedir. Burada Prens Edward, akşamleyin Kral Jean için bir ziyafet tertip etmiştir. Tüm ısrarlara rağmen Prens, Kral'ın sofrasında oturmayıp, o gün büyük bir cesaretle savaşmış bir şövalyenin (Jean) masasına oturma onurunu kendisine layık görmediğini ifade etmiştir. Hatta babası Kral Edward'ın ona çok iyi davranacağını ve çok makul bir fidye belirleyeceğini söylemiştir (Froissart, 1868, v. I, s. 226.). Fidyeye konusundaki beklentisi doğru çıkmamışsa da Kral Edward, Jean'a çok iyi davranmıştır. Öte yandan Prens'in Jean'a hizmet etmesini farklı

yorumlayan tarihçiler de vardır. Barnie, Edward'ın Kral John'un masasında hizmet etmesini, Fransa Kralı'nın tutsaklıkta bile üstün olduğunun işareti şeklinde tanımlamaktadır. Barnie, bu bağlamda Prens'in tavrının abartılı olmadığını belirtmektedir (Skorge, 2006, s. 42.). Skorge'a göre Froissart, erken Orta Çağ'da şövalyeliği öne çıkaran diğer yazarlardan farklı olarak onların kadınlarla ilişkilerine de vurgu yaptığını ifade eder. Buna göre Froissart'ın ideal şövalyesi hep yakışıklı, cömert, sadık, dindar, cesur ve kadınlara karşı naziktir (Skorge, 2006, s. 55-57.). Ama bunun ne kadarı doğrudur bilemeyiz. Taylor, Froissart'ı şövalyeleri yazıyormuş gibi gösterip kendi düşünce dünyasını yansıtmakla tenkit etmektedir (Taylor, 2013, s. 63.).

Sonuç

Froissart'ın tarih yazımına yeni bir usul getirdiğini söyleyebiliriz. Savaş muhabirliği, şiirsel anlatım ve roman tadında bir kronik yazımının birleşimini onda görmekteyiz. Onun ismi zikredildiğinde iki husus aklımıza gelmektedir. Birincisi şövalyelik kavramına düşkünlüğü, ikincisi ise kendi ifadesiyle gerçeğin peşinde olma hassasiyetidir. O dönemdeki birçok kronik yazarı benzer şekilde doğruyu yazmakta titiz davranmış olabilir ancak Froissart olayları birinci elden dinlemekle kalmayıp, mümkün merteye çok yönlü ele almak istemiştir. Onun Kroniğinde gördüğümüz bir diğer husus mümkün merteye birinci elden bilgi almadığı konulara çok fazla yer vermemesidir. Hatta çoğu kronik yazarının aksine eserini çok fazla geriden başlatmamış ve giriş mahiyetinde 1320'li yıllara kadar götürmekle sınırlı tutmuştur. Gerçeğe düşkünlüğü onu uzun seyahatlere itmiştir. Nitekim onu bazen İspanya'da bazen İtalya'da bazen de İskoçya'da görmekteyiz. Tanıkların ayağına gelmesini beklememiş ve kendisi bizzat onları bulmak için büyük emekler sarf etmiştir. Bu yüzden onun Kroniği savaş muhabirliği notları olarak görülmesinin yanı sıra aynı zamanda bir seyahat notları gibi değerlendirilebilir.

Onun romantik bir kişiliğe ve tarih anlayışına sahip olacak kadar duygu yüklü olmakla birlikte tarafsızlığını olabildiğince koruması ilginçtir. Hatta Kroniğini yazarken hamilerinin değişmesine rağmen Yüzyıl savaşlarının anlatımında kayda değer bir değişiklik görülmemektedir. Burada yine onun gerçekçiliği kendisini göstermektedir. Başkahramanı Edward'a en güzel övgüleri düzenlerken onun düşmanı Enrique'in cesaretini ve savaş meydanındaki yiğitliğini şiirsel bir üslupla kaleme alması dikkatimizi cezbetmiştir. İşte bu özelliklerinden dolayı Yüzyıl Savaşlarının ilk yarısının kayıt altına alınmasında onun büyük katkısı olmuştur.

Onun öne çıkan bir diğer özelliğinin şövalyeliğe düşkünlüğü olduğundan söz etmiştik. Bu konudaki hassasiyetinin kaynağıyla ilgili muhtelif iddialar ileri sürülmüştür. Özellikle onun ismiyle özdeşleştirilen "elitlerin tarihçisi" imajının bir devamı gibi görülmektedir. Fakat Froissart'ın elitleri veya aristokrasiyi merkeze almasıyla şövalyelik konusundaki hassasiyetini ayrı tutmamız icap etmektedir. Çünkü o dönemde onun gibi aristokrasinin himayesindeki bir yazarın elitlerden çokça söz etmesi normal görülmelidir. Öte yandan eseri incelendiğinde görülmektedir ki baskın bir şekilde övgüler aristokrasiden ziyade kahramanlık konusunda öne çıkmış şövalyeleredir. Bu durumda onun romantik kişiliğinin etkisinin önemli olduğunu tahmin etmekteyiz. Ayrıca olayları naklederken mümkün merteye yiğitlik ve kahramanlık unsurlarına değinmeye çalışmıştır. Burada onun kan dökülmesinden keyif aldığı anlamının çıkarılmaması gerekir. O, centilmence ve adilane

yürütülmüş savaşları övüp, bu savaşlarda dökülen kanı saygıyla ve hüznle kabullenmektedir. Örneğin, onun hayatında önemli bir yeri olan Poitiers savaşında ölen Fransız şövalyelerini “katledilmiş çiçek” olarak tanımlarken, bir anlamda onlara ağıt yakmaktadır. Fakat aynı Froissart Prens Edward gibi başkahramanının sivil halkın katledilmesine izin vermesini eleştirmiş ve bunu bir savaş olarak görmemiştir. Bunlardan vardığımız çıkarım, şövalyeliğin onun açısından bu denli önemli olmasının asıl sebebi kahramanlık, yiğitlik, cengâverlik ve mertlik gibi hasletlerin o dönem bu kavram ile özdeşleştirilmesidir. Sonuç olarak Froissart'ın birçok konuda yanıldığı görülmele birlikte onun Kroniği tarih yazımında önemli bir aşama olmuştur.

Kaynakça

- Ainsworth, P. (1999). Froissardian Perspectives on Late-Fourteenth-Century Society. *Orders and Hierarchies in Late Medieval and Renaissance Europe*. Jeffrey Denton (Edit.). Macmillan Press Ltd. London.
- Ainsworth, P. (2010). Froissart. Jean. *Encyclopedia of the Medieval Chronicle*. Brill. Leiden. pp. 642–645.
- Allmand, C. (1988). *The Hundred Years War*. Cambridge University Press. Cambridge.
- Braddy, H. (1938). Froissart's Account of Chaucer's Embassy in 1377. *The Review of English Studies*. Vol. 14. No. 53. pp. 63- 67.
- Bratu, C. (2013). Je, aucteur de ce livre: Authorial Persona and Authority in French Medieval Histories and Chronicles *Authorities in the Middle Ages*. Sini Kangas, Mia Korpiola, Tuija Ainonen (Edit.). Walter de Gruyter. New York. pp. 183–204.
- Brereton, G. (1968). Introduction. *Chronicle*. Jean Froissart. Penguin Books. Baltimore.
- Croenen, G. (2010). Froissart Illustration Cycles. *Encyclopedia of The Medieval Chronicle*. Brill. Leiden. pp. 645-650.
- Dede Korkut Hikâyeleri*, (2011). Osman Koca (Hazır.). Beyan Yayınları.
- Durgun, F. (2018). Dini ve Siyasi Yönleriyle Ortaçağ Batı Kilisesi'nde Büyük Bölünme (1378-1417). *Orta Çağ'da Din ve Devlet*. Ayşe Atıcı Arayancan (Edit.). Yeditepe Yayınevi. İstanbul. ss. 177-200.
- Enguerrand de Monstrelet. (1849). *Chronicles I*. Thomas Johnes (Trans.). Henry G. Bohn. London.
- Green, D. (2014). *The Hundred Years War A People's History*. Yale University Press. London.
- Gümüş, T. T. (2011). Avrupa'da Kara Ölüm ve Dönem Kronikleri. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt 20. Sayı 1. ss. 139-164.
- Huizinga, J. (1997). *Orta Çağın Günbatımı*. Mehmet Ali Kılıçbay (Çev.). İmge Kitabevi. İstanbul.
- Jean Froissart. (1868). *Chronicles England, France, Spain*, Thomas Johnes (Trans.). George Routledge and Sons. London.

- Jean Froissart. (1904). *The Chronicles*. John Bouchier & Lord Berners (Trans.). Macmillan and Co. London.
- Jean le Bel. (2011). *True Chronicles of Jean le Bel*. Nigel Bryant (Trans.). The Boydell Press. Suffolk.
- Johnes, T. (1868). Memoir of The Life of Froissart. *Chronicles England, France, Spain*, Jean Froissart. Thomas Johnes (Trans.). George Routledge and Sons. London.
- Kibler, W. W. (1976). Self-Delusion In Froissart's Espinette Amoureuse. *Romania*. Vol. 97. No. 385 (1). pp. 77-98.
- Kurtz, B. E. (1984). The Temple d'Onnour of Jean Froissart. *Modern Philology*. Vol. 82. No. 2. November. pp. 156-166.
- Le Goff, J. (2008). *Avrupa'nın Doğuşu*. M. Timuçin Binder (Çev.). Literatür Yay. İstanbul.
- Macaulay, G. C. (1904). Preface. *Chronicle*. Jean Froissart. Jhon Bouchier (Trans.). Lord Berners. The Macmillan Company. New York.
- Neillands, R. (2003). *The Hundred Years War*. Routledge. London.
- Nichols, S. G. (1964). Discourse in Froissart's Chroniques. *Speculum*. Vol. 39. No. 2. pp. 279-287.
- Oman, C. W. C. (1906). *The Great Revolt of 1381*. Clarendon Press. Oxford.
- Regnier-Bohler, D. (2006). Kurgular. *Özel Hayatın Tarihi 2*. Philippe Aries - Georges Duby (Hazr.). Roza Hakmen (Çev.). YKY. İstanbul.
- Skorge, K. M. (2006). Ideals and Values in Jean Froissarts Chroniques. University of Bergen. Bergen.
- Taylor, C. (2009). English Writings on Chivalry and Warfare During the Hundred Years War. *Soldiers, Nobles and Gentlemen*. Peter Coss, Christopher Tyerman (Edit.). The Boydell Press. Woodbridge. pp. 64-84
- Taylor, C. (2013). *Chivalry and the Ideals of Knighthood in France during the Hundred Years War*. Cambridge University Press. Cambridge.
- Thomas Gray. (1907). *The Scalacronica*. Herbert Maxwell (Trans.). James Maclehose & Sons.
- Thomas Walsingham. (2005). *The Chronica Maiora*. David Preest (Trans.). The Boydell Press. Woodbridge.
- Wagner, J. A. (2006). *Encyclopedia of the Hundred Years' War*. Greenwood Press. London

Açıklamalar

1 - Flander, feodal olarak Fransa'ya bağlı olmasına rağmen XIV. yüzyıl başlarından sonra aralarında sorunlar vardı. Özellikle o dönemde İngiltere'nin önemli bir yün üreticisi olması ve Flander'in de büyük bir kumaş üreticisi olması her iki ülkenin birbirine daha da yakınlaşmasına sebep olmuştur. Bunun neticesinde Flander ile Fransa'nın arasındaki sorunlar daha da çoğalmıştır. (Neillands, 2003, s. 75.)

2- 1355'teki Poitiers savaşından sonra Fransa ve İngiltere arasında 1360'a kadar barış antlaşması imzalanamamıştır. O yılın Mayıs ayında Bretigny'de bir antlaşma imzalanmış. Fransa'nun ağır

mağlubiyetini teyit eden bu antlaşma ile Yüzyıl Savaşlarının birinci kısmı son bulmuştur. (Allmand, 1988, s. 20.)

3- Poitiers savaşında Fransa'nın yaşadığı ağır mağlubiyet neticesinde başta Fransa kralı II. Jean ve oğlu Philippe olmak üzere çok sayıda üst düzey soylu İngilizlere esir düşmüştür. Bu esirler fidyeleri ödenene kadar Londra'da tutulmuşlardır. (Thomas Gray, 1907, s. 125; Neillands, 2003, s. 132.)

4- Fransa Kralı V. Charles'ın 1380'de ölümünden sonra Fransa ve İngiltere arasındaki çatışmalar azalmıştır. Özellikle Osmanlı ilerlemesine karşı Kilikya Kralı Leo'nun 1386'da taraflar arasında yoğun mekik diplomasisinin bunda katkısı vardır. Buna rağmen 1389'da ateşkes antlaşması imzalanana kadar aralarındaki savaş hali devam etmiştir. (Thomas Walsingham, 2005, s. 111; Neillands, 2003, s. 176.)

5- Papalar uzun süre Avignon'da ikamet ettikten sonra Papa XI. Gregory 1378'de tekrar Roma'ya taşınmaya karar vermiştir. Fakat kısa süre sonra Gregory ölünce çoğunluğu Fransız ve İtalyan asıllı kardinaller arasında yaşanan çekişmeden İtalyanlar galip gelmiş ve VI. Urban Papa seçilmiştir. Ancak Fransız kardinaller bunu kabullenmemişler ve bir süre sonra Avignon'a dönüp burada Cenevre kardinali Robert'ı yeni Papa ilan etmişlerdir. Böylece aynı anda iki papanın olduğu bir dönem başlamış olup bu durum 1417'ye kadar sürmüştür. (Durgun, 2018, s.179.)

6- Yüzyıl Savaşları'nın kayıplarını telafi etmek isteyen İngiltere Kralları 1377'den itibaren vergileri artırmıştır. Son olarak 1381'de bir vergi talebi daha yaşanınca köylüler Mayıs ayında Wat Tyler ve John Ball liderliğinde isyan etmişler. İngiltere'nin güneybatısında etkili olan isyan aynı yılın Temmuz ayına kadar bastırılmıştır. (Oman, 1906, s. 39-41; Wagner, 2006, s. 247.)

7- Bu ifade şekli, yani kendisini ve toplumdaki konumunu açıkça tanıtan cümlelerle söze girmesi, onun Kroniğinin başlangıcında da vardır. Aslında bu usul 1300'lerden itibaren diğer dönem kroniklerinde de görülmektedir. (Danielle Regnier-Bohler, 2006, s. 398.)

8- Fransa'nın Poitiers savaşındaki ağır yenilgisi ve sonrasında Kral II. Jean'ın esir tutulması halkta büyük bir huzursuzluğa sebep olmuştur. Bu olumsuz ortam neticesinde 1358'nin Mayıs ayında Fransa'nın kuzeyinde, köylüler isyan etmişlerdir. Büyük felaketlerin ve yağmalamaların yaşandığı olaylar Haziran ayında kanlı bir şekilde bastırılmıştır. Fransa'da köylü kelimesi genel olarak "jacques" ismi ile özdeşleştirildiği için söz konusu isyan bu isimle anılmıştır. (Green, 2014, s. 43; Le Goff, 2008, s. 192; Wagner, 2006, s. 171.)